

K aktuálnosti Hippokratovy přísahy v naší době

Sergej O. Prokofjev

Založení nové mysterijní medicíny

*Medicína se stane duchovní vědou.
A jako byla medicína v dávných dobách
známa jako duchovní věda,
opět se rozpozná jako duchovní věda.*

Rudolf Steiner

Před téměř 2500 léty formuloval nejznámější lékař *mysterijní* antického světa a otec vědecké medicíny, Hippokrates (asi 460-377 př. Kr.), svou slavnou přísahu pro lékaře. Úplný text té přísahy se skládá z devíti úseků. Již první poukazuje na to, že tu jde o něco, co vzešlo z antických mystérií. Budoucí lékař se musil nejprve obrátit na Apollona, který byl ve světě bohů nejvyšší instancí pro léčebné umění s nejvyšším aspektem tohoto umění, dokonalým zdravím a harmonií mezi všemi tělesně-duševními procesy v člověku a životem makrokosmu. Fyzické tělo člověka musilo být v harmonickém souzvuku s velkými kosmickými procesy světa. Jestliže zde existovala dokonalá harmonie, byl člověk zdravý až do své fyzické schránky jako Apollonova lyra. Byla-li však tato harmonie porušena, bylo zapotřebí pomáhajícího působení pozemského lékaře. Proto je druhým, o němž je zmínka v Hippokratově přísaze, velký lékař a prapůvodní léčitel /Urheiler/ řeckého starověku Asklepios (lat. Aesculapius). Byl synem Apollona a Koronidy, dcery lapythského krále Phelegyase. Uveden do lékařského umění kentauřem Chironem, dosáhl v něm takové dokonalosti, že byl s to - podle tradice - dokonce křísit mrtvé. Zeus ho poté zabil svým bleskem, protože tím porušil pradávne posvátné zákony.

Ve výtvarném umění bývá Asklepios zobrazován jako silný, vousatý muž, podobný Diovi, který se opírá o hůl, po níž se krouživě vzhůru plazí had. (Motivu Eskulapovy hole v proměněné podobě použil později Rudolf Steiner jako znamení pro Klinicko-terapeutický ústav Ity Wegmanové a také pro farmaceutickou firmu Weleda.)

Se svou manželkou Epionou měl Asklepios dva syny a dvě dcery. Synové, Machaon a Podalirius, se oba účastnili Trojské války jako lékaři a mohli tam pomoci četným zraněným hrdinům. Jeho obě dcery se jmenovaly Hygieia (zdraví) a Panakeia (ta, která vše léčí). Na ty se obrací Hippokratova přísaha na třetím místě. Neboť každé vyléčení se může uskutečnit ze dvou stran. Z jedné strany musí být aktivovány původní uzdravující síly těla, které pak vedou k samo-vyléčení (Hygieia); z druhé strany se ale může léčivý proces podpořit a urychlit přidaným lékem (Panakeia). Lze také říci, že prapůvodní kvality těchto dvou žen znázorňují dvojí vůli, která je nezbytná k vyléčení pacienta: Hygieia - vůli samého pacienta k uzdravení; a Panakeia - léčebnou vůli lékaře.

Před těmito bytostmi, které byly božského, po-lobožského a lidského původu, a před jejich čtyřmi kvalitami přinášejícími vyléčení, ale také před všemi ostatními „bohy a bohyněmi“ Olympu měl nastávající lékař při své přísaze stát podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a být jich nevyhnutelně poslušen při všech lékařských situacích.

Druhý úsek přísahy se týká vztahu lékařského žáka k jeho učiteli jakož i k jeho dětem, které měly rovněž právo na lékařské vzdělání. To byl důsledek pradávnejší mysterijní tradice, podle které směly být vyšší, nadmyslové schopnosti, které tehdy měl každý pravý lékař ještě z archaických dob, dále předávány jen proudem dědičnosti a byly tedy v pokrevní vazbě tradovány z generace na generaci. Proto musili mít kněží eleusinských mystérií děti, aby mohl proud tajného vědění plynout nepřetržitě z generace na generaci.

V tomto proudu dědičnosti stál také zakladatel lékařského umění, Hippokrates z Kosu (asi 460 až 377 př. Kr.), který sám pocházel ze starého lékařského rodu, kde se trvalo na přesvědčení, že tento rod měl, počítáno 15 až 17 generací zpět, jako svého předka samého Asklepiea. Tím bylo míněno, že jeho vlastní vědění bylo možno ještě bezprostředně odvodit od zakladatele mysterijní medicíny, čímž se stal povoláním a kompetentním zástupcem lékařského umění své doby.

V Hippokratově době šlo ještě o dávné mysterijní vědění lékaře, což vyplývá z toho, že bylo zdůrazněno pokrevní spojení žáků, kteří se směli účastnit ústního výkladu učitele. Na druhé straně žil Hippokrates, který byl současníkem Sokratovým a Platonovým, již v době přechodu, v níž dosud utajované vědění mělo vystoupit prostřednictvím lidského myšlení z temnoty mysterijních chrámů do jasného denního světla. V Řecku tehdy již začala velká epocha vývoje filosofie. Proto Hippokrates zastával názor, že každý lékař musí být také filosofem. Rudolf Steiner to podtrhuje těmito slovy: *Nelze si vlastně vůbec pomyslet, že by lékař [předtím je přímo zmíněn Hippokrates] neměl být současně filosofem a filosof současně lékařem.*

I když ústní vyučování pro lékaře navazovalo na dávné mysterijní tradice, skutečnost, že

Hippokrates zanechal větší počet spisů, které sám sepsal nebo které jsou mu připisovány, přece jen poukazuje na to, že počínaje jeho dobou měla být část mysterijního vědění předána širšímu okruhu veřejnosti. Nemálo kněží dávných mystérií tehdy vědělo, že se jejich doba pomalu chýlí ke konci. Jak vyplývá z Hippokratovy přísahy, byli proto vedle původně oprávněných účastníků pokrevně příbuzných připouštěni k ústnímu vyučování již také lidé cizí, kteří však musili ještě předtím složit zvláštní přísahu a měli s učitelem uzavřít písemnou smlouvu.

Jako Platon a později zvláště Aristoteles uchopili dávné mysterijní vědění ve filosofii lidským rozumem a tím je uchovali pro další generace, i když už byla mystéria sama dávno zmizela, učinil to Hippokrates v oblasti lékařství. Mystéria ho pověřila tím, aby uskutečnil v tomto speciálním oboru podobný přechod.

V třetím úseku přísahy se vyjadřuje zásadní pravidlo každého lékaře, že nikdy nesmí své umění vykonávat na újmu pacienta nebo k jeho škodě. Lékař směl přistupovat k pacientovi zcela nezištně /selbstlos/, jen ve službě nemocnému a vědom si své zodpovědnosti před světem výše uvedených bohů a lidí. Pro trpícího byl jakožto nositel mysterijního vědění současně vyslancem vyšších světů, jejichž léčivé síly působily skrze něho jako lékaře.

Lékař musil nade vše ctít tři základní sloupy lidského života, kde se v lidském životě zvláště projevuje božské duchovno. Týkají se narození (početí), smrti a nedotknutelné důstojnosti člověka. Především začátek a konec pozemského života nepatří jen člověku, nýbrž také duchovnímu světu a jeho bohům. Narození nebo početí a smrt jsou dvě největší mystéria zde na Zemi. Rudolf Steiner proto opětovně zdůrazňoval nejen pozemský, ale také nadsmyslový charakter těchto obou hraničních událostí lidského života.

Toto vědění náleželo od počátku k nejdůležitějším tajemstvím všech skutečných mystérií a mělo být respektováno a prakticky uplatňováno i mimo ně. V souladu s mysterijním věděním se proto lékař musil distancovat především od umělých potratů a od jakékoli formy napomáhání sebevraždě. Jen tak bylo možno řídit se potřebným vysokým hodnocením božských zákonů života. A protože zde, na těchto hraničních stanicích lidského života, šlo a až podnes jde o spolupráci člověka s duchovním světem, musil se lékař v tomto směru orientovat a také připravovat k tomu, aby stále zvyšoval a dále rozvíjel svou vnitřní čistotu a svou zbožnost, zejména pokud jde o vykonávání svého lékařského umění. O tom hovoří pátý a současně střední úsek té přísahy, který tvoří bod obratu a stěžejní bod celého textu.

A když se v šestém úseku poukazuje na chirurgický zákrok a jeho oddělení od ostatní lékařské činnosti (čímž se budeme zabývat poněkud později), jde zde přímo o třetí sloup v pozemském životě člověka, který je spojen s nejvyšší úctou k tomu, co se dnes nazývá lidskou důstojností. Tato je zvláště zranitelná a lékař by ji znechtíl především tehdy, kdyby se dopustil zneužití v sexuální oblasti. V dávných mystériích bylo známo, že s lidskými silami rozplozování jsou spojeny také nejvyšší síly duchovní, takže opovrhnout jakkoli tímto věděním by bylo nejhorším proviněním proti lidské důstojnosti a lidskému určení.

Nápadné je zde také to, že se mluví jen „o každém pohlavním zneužití žen a mužů, svobodných a otroků“. O dětech není v této souvislosti vůbec zmínky, což má zajisté ten důvod, že v oné epoše určovala lidský život ještě mystéria a takové provinění na „maličkých“ a „nechráněných“ si na tomto světě sotva kdo uměl představit. Teprve v dnešní době extrémního materialismu a všeobecného oddělení lidí od živoucího vztahu k duchovnímu světu se stalo vůbec možným něco tak strašného v takové míře, jak se to ukazuje v současnosti.

O tomto tématu se především v poslední době diskutuje v široké veřejnosti, když rostoucí měrou vešly ve známost případy sexuálního zneužití nejen ve vyučovacích ústavech katolické církve, ale také daleko mimo ni. Přitom je příznačné, že v četných zprávách a článcích o tom, včetně článků ze strany křesťansko-konfesní, chybí zmínky o tom nejdůležitějším, čeho je zapotřebí k vytvoření úsudku, totiž co, jakoby pohlížeje prorocky do naší doby, o takovém zneužití dětí a mladistvých zvěstoval sám zakladatel křesťanství. Protože jsem tato slova z evangelií nenašel až dosud v žádné publikaci, která se týkala těchto věcí, budiž to na tomto místě čtenáři připomenuto: *Pravil však svým učedníkům: Není možno, aby nebylo žádných pokušení; leč běda tomu, skrze něhož přicházejí! Bylo by pro něho lépe, kdyby mu byl přivázán k hrdlu žernov a kdyby byl uvržen do moře, než aby svedl jednoho z těchto maličkých.* (Lukáš 17, 1 —2).

Snad ten či onen čtenář si položí otázku ohledně mimořádně ostré přísnosti těchto slov. Jejich plné oprávnění však můžeme poznat pomocí anthroposofie. Podle duchovního bádání Rudolfa Steinera jsou v malém dítěti až do třetího roku jeho života bezprostředně přítomny síly Kristovy. A potom působí dále způsobem postupně slábnoucím až do pohlavní zralosti. Existenciální podmínkou jejich působení je však sexuální nevinnost dítěte až k uvedenému věku.

Proto je sexuální zneužití dětí a mladistvých skutkem, při němž pachatel působí ničivě nejen pouze ve vztahu k nejhlubší bytostné podstatě člověka, ale v tomto smyslu se obrací přímo proti Kristu samému. V evangeliu Kristus praví: *Kdo přijme takové dítě ve jménu mém, ten přijímá mne* (Matouš 18, 5). Z toho lze dovodit, že ten, kdo to dítě nepřijme nebo mu dokonce ublíží, odmítá Krista samého a stává se tak jeho protivníkem. V takovém skutku pracují nejradičálnější protikřesťanské síly, které používají člověka jako svého nástroje.

Skrze lidi, kteří konají něco takového, nepůsobí nikdo jiný než Antikrist, který je v Janově Apokalypse označen jako zvíře z propasti s číslem člověka 666, číslem, které v křesťanském okultismu značí jméno „Sorat“. Takovými skutky se lidé stávají největšími Kristovým nepřáteli, kteří chtějí vytlačit jeho přítomnost ze zemského vývoje, aby nastolili vládu zvířete.

Vrátíme-li se k šestému úseku přísahy, kde byly lékaři, jenž chtěl působit v souladu s mysterijním věděním, zapovězeny jakékoli chirurgické zákroky na lidském těle, musíme mít na zřeteli ještě toto hledisko: Tento zákaz je spojen s hlubokým tajemstvím, že v dávných dobách se zvláště oceňovala *forma* fyzického těla, resp. že platila za posvátnou. Tato forma těla, která pochází z makrokosmu, je sama o sobě nadsmyslová a stává se viditelnou teprve tehdy, když se při inkarnaci člověka vyplňuje pozemskou materií. Jak rozhodující je tento rozdíl mezi formou a materií, vysvětluje Rudolf Steiner zvláště ve svém cyklu „Od Ježíše ke Kristu“, kde jde o duchovněvědecké pochopení podstaty Zmrtvýchvstání Krista. Materie lidského těla pochází ze Země, jeho formu nebo podobu /(*Gestalt*/ však v životě před narozením vytvářejí duchovní hierarchie, které bývaly v dávných dobách také označovány jako bohové, vytvářejí ji z celého hvězdného kosmu.

Toto spojení podoby fyzického těla se světem božsko-duchovním cítil také Schiller, který byl sám lékařem, jakoby ze vzpomínky na vědění dávných mystérií a vyjádřil je ve své básni „Ideál a život“ těmito řádky:

„Nur der Körper eignetjenen Mächten, Die das dunkle Schicksal flechten, Aberfrei von jeder Zeitgewalt, Die Gespielin seliger Naturen Wandelt oben in des Lichtes Fluren, Göttlich unter Gottern, die Gestalt.“

„Pouze tělo patří oněm mocnostem, jež je opřádají temným osudem, ale prosta všeho, k čemu nutí zlá doba, družka postav, jež si hrají v blaženosti, kráčí ve výši ve světla bezbřehosti, božská mezi bohy, lidská podoba.“

Právě proto, že z dávných mystérií byla ještě známa posvátnost a hluboce spirituální

význam formy *lidského* těla, žádný lékař nesměl vykonávat na člověku něco, co by mohlo pozemskou formu zranit nebo dokonce porušit, neboť jeho úkolem bylo léčit, to značí uvádět lidskou bytost do harmonie s kosmem a jeho věčnými zákony. Pro chirurgické zákroky, např. pro odstraňování ledvinových kamenů, byli proto k dispozici jiní lidé, kteří stáli prokazatelně mimo mysterijní proud. Po definitivním zániku mystérií je nabíledni, že v takovém

oddělování chirurgie od ostatního lékařského povolání již nebyl spatřován žádný smysl. Především v současné epoše duše vědomé či uvědomující, která je ve zvláště těsném vztahu k fyzickému tělu člověka, se i pro chirurgii otevřely nové perspektivy, takže kromě všech ostatních oblastí medicíny mohla být i ona přijata do podstaty nové lékařské mysterijní kultury.

Také předposlední, osmý úsek Hippokratovy *lékařské přísahy* si zachoval svou aktuálnost a význam až *tajemství* do dnešní doby. Jde o lékařské tajemství. Nikdy nesmělo být sděleno nepovolané třetí osobě bez pacientova souhlasu, jak na tom pacient všeobecně je a jaký je jeho zdravotní stav, což bylo možné se dovědět jen na základě hlubokého vhledu lékaře do duše a do celého života nemocného. S takovou důvěrností a ochranou, jakou v pozdějších dobách měla a dosud má zpověď, jejíž obsah musí zůstat přísným tajemstvím mezi zpovídajícím se a knězem, tak byl také lékař absolutně zavázán k mlčení stran svého pacienta. Jen takovou mlčenlivostí, jaká se uskutečňuje mezi knězem a zpovídajícím se nebo mezi lékařem a pacientem, bylo možné uchovat podmínky, aby mohl spolupůsobit také duchovní svět a jeho bytosti, což bylo ve smyslu mystérií nezbytné pro vyléčení duše a těla.

Text končí v devátém úseku přísným varováním, že jen tomu lékaři, který tuto přísahu neoblomně dodržuje, se dostane při výkonu jeho povolání úspěchu, slávy a pokroku. Jestliže by se však dopustil věrolomnosti nebo jestliže by od této přísahy zcela odpadl, nastane opak. Neboť ve smyslu mystérií nebyla tato přísaha skládána primárne před lidmi, nýbrž před duchovním světem a jeho bohy a lékař za ni odpovídal až do svého posmrtného života.

Co učinil Hippokrates na vrcholu řecké kultury jakožto převedení lékařského umění z uzavřenosti, mystérií do jasného denního světla veřejného výkonu lékařského povolání, to na počátku 20. století poté, kdy roku 1899 uplynul temný věk káli jugy, učinil Rudolf Steiner v opačném směru a ve zcela jiné formě. Neboť ačkoli v duchovní vědě jím založené znovu dospíváme k možnosti zřít, jak působí éterično a duchovno-duševno na fyzickou tělesnost člověka, jak tomu ještě bývalo v dávných mystériích, u této duchovní vědy, a tím také u celé anthroposofické medicíny, nejde o něco instinktivního, jak to bylo vlastní ještě Hippokratovi, nýbrž o vybadání tělesných a nadsmyslových částí lidské bytosti jakožto základu nového lékařského umění, vybadání, které je spojeno s vědeckou jasností a vědomou rozvahou.

Na otázku lékařky Ity Wegmanové na založení mysterijního lékařství, které by bylo přiměřené současné době, mohl společně s ní Rudolf Steiner ještě v posledních letech svého života opět navázat, napojit lékařské umění na duchovní svět a jeho bytosti - především na archanděla Rafaela - a tím v oblasti léčebného umění obnovit mysterijní působení. Tak byly položeny základy pro novou mysterijní medicínu vycházející z anthroposofie. Úkolem Lékařské sekce Svobodné vysoké školy pro duchovní vědu, působící při Goetheanu, je dnes pěstovat a dále rozvíjet tento nový lékařský impuls.

Co tehdy, začátkem dvacátých let minulého století, Rudolf Steiner vypracoval a podal především v četných lékařských odborných přednáškách, platí ještě dnes jako vodítko pro další rozvíjení anthroposofické medicíny ve světě. Tento inaugurační čin Rudolfa Steinera v oblasti lékařského umění má pro naši dobu a do budoucna též význam jako čin Hippokratův pro dobu rozkvětu starořecké kultury jakož i pro následující epochu západoevropských dějin, kde

Hippokrates platil ještě do pozdního středověku jako nezpochybnitelná autorita v lékařství.

V tomto kontextu se nezdá být nahodilé, že zásady lékařské etiky, které formuloval Hippokrates ještě v pátém předkřesťanském století z mysterijní kultury tehdy již odeznívající, si mezi lékaři po celém světě zachovaly svou plnou platnost ještě za života Rudolfa Steinera.

Rudolf Steiner sice nežádal od anthroposofických lékařů a studentů medicíny nikdy žádnou přísahu či něco podobného, avšak absolutní úcta před principem života ve všech jeho formách projevu tvoří především neotřesitelný základ anthroposofické medicíny, jak to již podal ve svém článku Peter Selg a jak to také dokládají různé publikace Lékařské sekce při Goetheanu. Tato úcta však není odvozena z něčeho, co by bylo dáno ideologicky nebo konfesně, nýbrž vyplývá z celkového obrazu světa a člověka, jak jej podává anthroposofie, která spojila po prvé od dob Hippokratových novým, současným způsobem pozemské vědění s duchovním poznáním a tím pozvedla přírodní vědu, včetně medicíny, k opravdové *vědě duchovní*.

V anthroposofii jakožto moderní vědě o duchu je tak definitivně odstraněno oddělení světového řádu přírodního a morálního, a tím je v medicíně, která také po svém oplodnění anthroposofickým bádáním zůstává přísnou vědou, uskutečněno díky obnovenému spojení s duchovním světem vědomé napojení na pravé zdroje morality a profesní etiky. To se však neděje dogmatickým způsobem, nýbrž na základě poznání obsáhlého obrazu člověka, poznání, které v anthroposofii spojuje to, co je přírodní, s tím, co je morální, fysično s duchovnem, pozemskost s kosmickým a tím poskytuje lékařům a také jiným profesním skupinám pevné východisko pro jejich praktickou činnost, která je současně orientována na přírodu a na ducha.

Souhrnem lze tedy říci: Anthroposofie dává dnes lidskému životu a každému praktickému výkonu povolání novou etickou orientaci, která propůjčuje bezpečný základ poznání pro to, abychom prožívali jedinečnost a nejvyšší důstojnost každého člověka, jež není zakotvena jen v pozemskosti, nýbrž také ve světě kosmicko-duchovním. To nám dovoluje poznat také dnes celou modernost a stále ještě aktuální význam Hippokratovy přísahy a tím ji také hodnotit způsobem přiměřeným dnešní době.